Dnro 001/81/2018

Miika Sahamies 23.10.2018

Eduskunta
Työ- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kirjallinen lausunto asiantuntijakuulemiseen keskiviikkona 24.10.2018 klo 11.30

HE 96/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä

Akava ry lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Lausunnon pääkohdat

- Maahanmuuttopolitiikka tarvitsee kokonaiskoordinaatiota. Akava kannattaa kirjausta, jonka mukaan valtioneuvosto päättäisi kotouttamisen valtakunnallisesta kehittämisestä laatimalla valtion kotouttamisohjelman neljäksi vuodeksi kerrallaan.
- Kotouttamistyön ohjauksen, arvioinnin ja seuraamisen siirtyessä esityksen mukaan maakunnille, on tärkeää varmistaa, että maakunnat arvioivat valtakunnallisen kotouttamisohjelman poikkihallinnollista toteutumista samoilla mittareilla. Tämä on vähimmäisvaatimus palveluiden yhdenvertaisuuden varmistamiselle.
- Kotoutujalähtöisiä toimenpiteitä ja ohjausta on vahvistettava maahantulon alkuvaiheen palvelutarjonnassa riippumatta maahantulon perusteesta. Tavoitteen on oltava riittävän kielitaidon saavuttamisessa ja monipuolisten kontaktien luomisessa suomalaiseen yhteiskuntaan.
- Maahanmuuttajan mukana mahdollisesti seuraavan perheen palveluiden takaaminen ja kotouttaminen on ensiarvoisen tärkeää. Kotiin perhettään jäävän puolison, usein maahanmuuttajanaisen, kotouttaminen on yksi tärkeimmistä tasa-arvoa edistävistä toimenpiteistä Suomessa.
- Koulutusjärjestelmä on keskeisessä osassa kotoutumisessa, sillä korkea koulutus parantaa työllistymistä ja on myös pääsy korkeampiin ansiotuloihin.
- Tavoitteena on oltava, että jokainen kansalainen, taustasta riippumatta, suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Maahanmuuttajien valmistaviin koulutuksiin ja osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen on panostettava eri koulutusasteilla. Koulutusjärjestelmän avulla tehtävän kotouttamistyön osalta kuntien rooli on keskeinen.

Suomeen saapuvat maahanmuuttajat ovat heterogeeninen joukko, joihin kuuluu niin korkeakoulutettuja kuin korkeintaan muutamia vuosia kouluja käyneitä henkilöitä, heidän joukossaan myös täysin luku- ja

kirjoitustaidottomia ihmisiä. Meneillään oleva väestönmuutos ja maahan muuttaneiden ihmisten moninaiset taustat ja tilanteet asettavat haasteita suomalaiselle koulutus- ja palvelujärjestelmälle.

Hyvin koordinoitu palvelujärjestelmä tukee kotoutumista

Alueelliset ja paikalliset viranomaiset ovat tärkeässä asemassa kotoutumisen edistämisessä ja kotoutumista edistävien toimien onnistumisessa. Valitettavasti kotoutumista edistävien toimien osalta palveluissa on kuitenkin paljon eriytymistä. Esimerkiksi OECD (2018) on arvioinut Suomen kotouttamispolitiikan suureksi haasteeksi tarjottavien palveluiden eriytymisen varsinkin aktiivisesti työtä etsivien ja syystä tai toisesta työmarkkinoilla passiivisten, erityisesti perhettään hoitavien maahanmuuttajanaisten, välillä. Tässä mielessä kotouttamispolitiikassa on kyse myös tasa-arvopolitiikasta.

Akava kannattaa hallituksen esitykseen sisältyvää kirjausta, jonka mukaan valtioneuvosto päättäisi kotouttamisen valtakunnallisesta kehittämisestä laatimalla valtion kotouttamisohjelman neljäksi vuodeksi kerrallaan. Palveluiden yhdenvertaisuuden takaamiseksi on tärkeää, että kotouttamistyöllä on määritellyt vastuutahot ja uudesta maakuntamallista riippumatta selkeä kokonaiskoordinaatio.

Hallituksen esityksen mukaan maakunnat vastaisivat jatkossa kotouttamistyön ohjauksesta, arvioinnista ja seuraamisesta. Akavan mukaan on välttämätöntä, että maakunnat arvioivat valtakunnallisen kotouttamisohjelman poikkihallinnollista toteutumista samoilla mittareilla.

Esityksen mukaan kunta säilyisi jatkossakin keskeisenä kotouttamisen toimijana, eikä esityksellä muutettaisi kunnan yleisvelvoitetta vastata kunnan maahanmuuttaja-asukkaiden kotoutumista edistävien palveluiden suunnittelusta, kehittämisestä ja järjestämisestä kuntatasolla. Monialainen yhteistyö on aivan keskeistä kunnan ja maakunnan tarjoaman palvelukokonaisuuden toimivuuden takaamiseksi.

Koulutus on paras kotoutumisen tae

Koulutus on paras työllistymisen ja hyvinvoinnin tae. Kouluttautumisen tärkeys korostuu erityisesti maahanmuuttajien kohdalla. Suomessa korkeakoulutettujen yleinen työllisyysaste on 83 prosenttia ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden 72 prosenttia, mutta perusasteen varassa olevien työllisyysaste on vain 43 prosenttia.

On huolestuttavaa, että vain noin puolella ulkomaalaistaustaisista nuorista on korkeintaan perusasteen koulutus. Pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus 29-vuotiaiden ikäluokassa

ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajilla on lähes 60 prosenttia, kantasuomalaisilla vajaa 10 prosenttia.

Sen sijaan toisen sukupolven maahanmuuttajilla osuus on jo puolittunut, mikä kertoo peruskoulun myönteisestä vaikutuksesta kotoutumiselle. Tätä kehitystä tulee vahvistaa jatkossakin.

Akavan mielestä tavoitteen on oltava, että jokainen kansalainen suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Tämä edellyttää monipuolisia toimenpiteitä koko koulutusjärjestelmässä: panostamista maahanmuuttajille suunnattuihin valmistaviin koulutuksiin niin perusopetuksessa, toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa kuin lukiokoulutuksessakin sekä takaamalla kaikenikäisille opiskelijoille riittävä opiskelun tuki ja ohjaus. Tässä kuntien rooli koulutusjärjestelmän kautta tehtävän kotouttamistyön toimeenpanijoina on aivan keskeinen.

Henkilökohtainen tuki ja ohjaus ratkaisevat kotoutumistyön onnistumisen

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaamassa tutkimuksessa kotouttamisen toimivuudesta (O 10/2018 vp) korostuu, kuinka henkilökohtainen tuen tarve vaikuttaa enemmän kotoutumiseen ja siinä käytettäviin toimenpiteisiin, kuin maahantulon peruste.

Akava katsoo, että kotouttamispolitiikan tulee jatkossa huomioida entistä vahvemmin yksilöiden vaihtelevat tarpeet, myös työn vuoksi Suomeen muuttaneiden kohdalla. Pääpainon on oltava riittävän kielitaidon saavuttamisessa, erilaisten kontaktien luomisessa suomalaiseen yhteiskuntaan heti maahantulon alkuvaiheesta lähtien sekä mahdollisesti mukana seuraavan perheen vaikuttavien kotouttamistoimien takaamisessa.

Samalla on syytä muistaa, etteivät maahanmuuttajille kohdistettavat toimet ja palvelut voi olla toimivia ja vaikuttavia ilman, että samanaikaisesti kehitetään kotouttamis- ja peruspalveluissa toimivien ammattilaisten osaamista, edistetään koordinaatiota ja toimivia yhteistyön rakenteita.

Akava ry:n puolesta

Miika Sahamies
asiantuntija